

ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ · УРОК 3

Практичне заняття. Перша світова: повсякденне життя в умовах фронту і тилу.

Міні-презентація · матеріал уроку без тестів

Практичне заняття: мета і спосіб роботи

Головна думка. Перша світова війна була не лише історією генералів і фронтів. Вона змінила повсякденність мільйонів людей: солдатів у траншеях, жінок і підлітків на виробництві, сімей у тилу, біженців, військовополонених, поранених та інвалідів. Для розуміння війни потрібно бачити одночасно фронт і тил.

- порівняти умови життя на фронті та в тилу;
- пояснити, чому позиційна війна спричиняла тривале фізичне й психологічне виснаження;
- визначити, як війна змінила працю й суспільний статус жінок;
- пояснити зв'язок між мобілізацією, дефіцитом продовольства та падінням рівня життя;
- простежити долі біженців, військовополонених і поранених як частину гуманітарних наслідків війни.

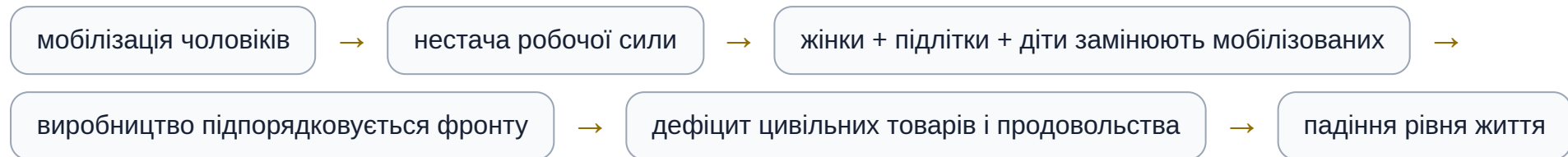
1. Фронт: життя в умовах позиційної війни

Після стабілізації фронтів солдати місяцями жили в системі окопів та укріплень. Перед позиціями були мінні поля й ряди колючого дроту. Наступи давали незначне просування ціною величезних втрат. Війна стала випробуванням не лише бойової майстерності, а й витривалості людини.

Що визначало повсякденність солдата	Що це означало
Окопи й укріплення	Тривале перебування на одному місці, постійна небезпека артилерійського й кулеметного вогню.
Нова техніка	Міномети, гранатомети, вогнемети, танки, модернізована авіація й підводні човни збільшували руйнівність війни.
Хімічна зброя	У 1915 р. під Іпром було застосовано хлор; у 1917 р. — іприт. Хімічна зброя спричиняла тяжкі ураження й інвалідність.
Масові втрати	Мільйони людей були вбиті, поранені або стали інвалідами; війна дедалі більше знецінювала людське життя.
Полон	Військовополонені стали масовим явищем; у джерелі показано обмін полоненими через нейтральну Швецію.

2. Тил: економіка працює на війну

Перебіг війни дедалі більше залежав від тилу. Держави спрямовували промисловість, транспорт і продовольство на потреби армій. Зростання військового виробництва відбувалося коштам мирних галузей. Мобілізація забирала із села найпродуктивнішу робочу силу й тягло, тому сільське господарство слабшало. У містах Німеччини, Австро-Угорщини й Росії гостро бракувало продовольства, а дефіцит міг переходити в голод.

3. Як війна змінила роль жінки

У країнах-учасницях жінки масово замінювали чоловіків, які пішли на фронт. Вони працювали на підприємствах, у транспорті, поліції та медицині. Жінок залучали й до військової служби, переважно як медичний і технічний персонал. Підручник також згадує створення в Росії після Лютневої революції 1917 р. «жіночого ударного батальйону смерті».

Сфера	Зміни
Промисловість	Жінки виконували важку роботу на підприємствах, що виробляли військову й мирну продукцію.
Медицина	Багато жінок працювали сестрами милосердя.
Міські професії	З'явилися жінки-вантажники, кондуктори, візники; вони замінювали чоловіків у поліції.
Військова служба	Переважно допоміжні, медичні й технічні функції; у Росії створено окремий жіночий ударний батальйон.
Суспільні наслідки	Після війни жіночий рух активізував вимоги рівних прав; у Німеччині після революції 1918–1919 рр. жінки отримали виборче право.

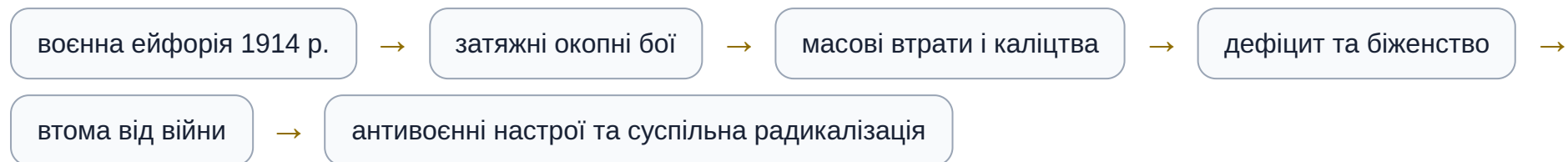
4. Біженці та цивільні: війна змушує людей залишати домівки

Війна спричинила масові переміщення населення. Як приклад із прикріпленого підручника з історії України: наприкінці 1915 р. у Відні перебувало 137 тис. утікачів із Західної України. Австрійська влада створювала спеціальні табори для українських біженців у Вольфсбергу, Гмінді та Гредігу. На територіях, які залишала російська армія, командування організовувало масові виселення; допомогу переселенцям надавали комітети в Києві, Харкові та інших містах.

Практичний висновок: поняття «тил» не означало безпечного мирного життя. Прифронтові території переживали евакуації, виселення, дефіцит, руйнування й розрив звичних соціальних зв'язків.

5. Війна і зміна людських цінностей

На початку війни в багатьох європейських столицях панувала воєнна ейфорія: люди співали патріотичні пісні й вірили в швидку перемогу. Затяжна війна швидко зруйнувала ці очікування. У підручнику наголошено, що війна змінила звички й характер людей, підвищила терпимість до насильства та сприяла знеціненню людського життя в масовій свідомості.

6. Робота з візуальними й текстовими джерелами

Під час практичного заняття застосуй до будь-якої фотографії, плаката або уривка з прикріплених підручників однаковий алгоритм:

1. **Хто/що зображено або описано?** Солдати, цивільні, жінки, біженці, полонені, техніка?
2. **Де й коли?** Фронт чи тил; 1914, 1915, 1917 тощо.
3. **Яка проблема?** Небезпека, дефіцит, примус, пропаганда, зміна праці, поранення, полон.
4. **Що джерело дозволяє стверджувати?** Формулюй лише те, що видно/написано.
5. **Яке обмеження джерела?** Одна фотографія або спогад не показує досвід усіх людей.

Для обговорення: чому для історії війни важливо досліджувати не лише перемоги й поразки армій, а й досвід звичайної людини?

7. Опорні дати

1914–1918

Перша світова війна — повсякденність фронту й тилу підпорядкована воєнним потребам.

весна 1915

Під Іпром німецькі війська застосували хлор як хімічну зброю.

07.05.1915

Німецький підводний човен потопив лайнер «Лузитанія»; загинуло близько 1200 осіб.

кінець 1915

У Відні перебувало 137 тис. утікачів із Західної України.

1917

Військова й соціальна втома сприяла антивоєнним протестам; у Росії після Лютневої революції створили жіночий ударний батальйон.

11.11.1918

Комп'єнське перемир'я завершило Першу світову війну.

8. Словник термінів

Тил Територія й населення поза безпосередньою зоною бойових дій, що забезпечують армію людьми, продовольством, зброєю, транспортом і працею.

Мобілізація Переведення збройних сил і ресурсів держави на воєнний стан; масовий призов людей до армії.

Військовополонений Військовослужбовець, який під час війни потрапив у владу противника.

Біженець Людина, змушена залишити місце проживання через війну, переслідування чи небезпеку.

Пропаганда Систематичне поширення ідей і образів для формування потрібних владі або організації поглядів і поведінки.

Хімічна зброя Бойові отруйні речовини, що уражають людей через дихання, шкіру або інші шляхи впливу.

9. Відео для практичного заняття

«Верденська м'ясорубка» — застереження нащадкам

Euronews, 21.02.2016

Знайти на YouTube за назвою з підручника • Посилання, надруковане в підручнику

У прикріпленому підручнику наведено назву відео та посилання на Google Drive, але немає прямого YouTube-URL. Тому YouTube-посилання веде на пошук за точною назвою з джерела.

День в історії. Завершення Першої світової війни

24 Канал, 10.11.2014

Знайти на YouTube за назвою з підручника • Посилання, надруковане в підручнику

У прикріпленому підручнику наведено назву відео та посилання на Google Drive, але немає прямого YouTube-URL. Тому YouTube-посилання веде на пошук за точною назвою з джерела.

Після перегляду дай собі три запитання: **що бачу?** → **що це говорить про досвід людини?** → **які наслідки війни можна підтвердити?**

Підсумок практичного заняття

Перша світова війна створила «тотальний» тиск на повсякденність: фронт залежав від тилу, а тил працював на фронт. Нові види зброї збільшували масштаби поранень і каліцтв; мобілізація та переорієнтація економіки спричиняли дефіцит; війна змінювала професійні ролі жінок і підлітків; мільйони людей ставали біженцями, полоненими або інвалідами. Саме через досвід звичайних людей видно справжню ціну війни.